

14.1.2002 DNro 6/51/2001

Valtion kirjanpitolautakunnan lausunto hakemukseen, jossa Valtion eläkerahasto on pyytänyt lausuntoa harjoittamansa sijoitustoiminnan käsittelystä kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä.

Valtion eläkerahasto on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta säädetään Valtion eläkerahastosta annetussa laissa (1372/1989 ja sen jälkeen tehdyt muutokset). Valtion eläkerahasto on olemassa valtion tulevien eläkkeiden maksamiseen varautumiseksi ja eläkkeistä aiheutuvien menojen tasaamiseksi. Sen tarkoituksena on koota varoja, joiden avulla suurten ikäluokkien eläkkeiden kustannusrasitusta voidaan eläkemenon huippuvuosina tasata rahastoa purkamalla. Rahaston varat ovat rahaston hallinnassa ja nimissä.

Valtion eläkerahastolla on johtokunta, joka ohjaa rahaston sijoitustoimintaa ja vastaa rahastosta. Rahaston tuloja ovat rahastolle tuloutettavat virastojen ja laitosten, liikelaitosten ja muiden yhteisöjen eläkemaksut, työntekijäin eläkemaksut, poikkeavan eläketurvan järjestämisestä aiheutuvat maksut sekä siirtymämaksut muutettaessa valtion virastoja, laitoksia ja liikelaitoksia osakeyhtiöksi. Rahaston tuloja ovat lisäksi työttömyysvakuutusrahaston työttömyys- ja koulutusajan kulu- jen peittämiseksi suorittamat maksut sekä rahaston varoille saatavat tuotot.

Rahaston toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan rahaston varoista yhdistiliä käyttäen. Valtion eläkerahastosta ei kuitenkaan makseta eläkkeitä, vaan kaikki valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvat eläkkeet maksetaan valtion talousarvioon varatuista määrärahoista. Eläkerahastosta voidaan vuosittain siirtää varoja valtiovarastoon eläkemenojen katteeksi. Siirrolle säädetään laissa enimmäismäärä. Se osuus rahaston varoista, jota ei siirretä valtiovarastoon voidaan sijoittaa tai lainata valtiolle talousarviossa olevien menojen suorittamiseen tai valtion liikelaitoksille. Rahaston sijoitustoimintaa valvoo Vakuutusvalvontavirasto.

Valtion eläkerahasto ei ole toiminnaltaan samanlainen kuin yksityiset eläkerahastoinnista ja -maksatuksesta vastaavat suomalaiset säätiöt ja yhtiöt. Valtion eläkerahaston tuotto- ja kululaskelma ja tase, jotka on esitetty lausuntopyyntöön liitteenä, kuvaavat vain sijoitustoimintaa ja siitä aiheutuvia toimintamenoja sekä eläketuloja. Sijoitustoiminnan tuottoja seurataan sijoitusraporteilla, jotka ovat julkisia

asiakirjoja mutta eivät ole osa julkaistavaa tilinpäätöstä. Sijoitusraportit ovat vertailukelpoisia muiden sijoitustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa.

Lausuntopyynnössä on selostettu Valtion eläkerahaston sijoitusten käsittelyä kirjanpidossa seuraavasti.

Valtion eläkerahasto on muiden valtion talousarvion ulkopuolella olevien rahastojen tavoin oma itsenäinen kirjanpitovelvollinen. Talousarvioasetuksen (1243/1992) 41 §:n (600/1997) 1 momentin mukaan talousarvion ulkopuolella olevien rahastojen kirjanpito kuuluu kuitenkin valtion kirjanpitoon ja 41 §:n 3 momentin mukaan niiden kirjanpidossa noudatetaan soveltuvin osin talousarvioasetuksen säännöksiä, jollei säädetä toisin. Valtion eläkerahastosta annetussa laissa ei asiasta säädetä.

Valtion eläkerahaston kirjanpidon hoitaa Valtiokonttori. Valtion eläkerahaston kirjanpito hoidetaan noudattaen valtion yleisiä kirjanpitoperiaatteita. Eläkerahasto toimittaa tilitiedot valtion yhtenäisen tilikartan mukaisesti kuukausittain keskuskirjanpitoon. Eläkerahaston kirjanpitoa ei yhdistetä valtion talousarviotalouden lukuihin, vaan rahasto esitetään raportoinnissa ja tilinpäätöksessä erikseen.

Valtion eläkerahaston sijoitukset ovat sekä osake- että korkosijoituksia. Osakesijoitukset ovat suoria osakesijoituksia ja rahastosijoituksia. Valtion eläkerahaston sijoitustoiminta osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin on luonteeltaan pitkäaikaista tarkoituksenaan tulevien eläkkeiden maksun turvaaminen. Eläkerahasto ei pyri osakkeiden aktiivisella kaupankäynnillä nopeisiin voittoihin. Sijoitukset voidaan kuitenkin realisoida niin haluttaessa. Sijoitustoiminta vastaa periaatteiltaan yksityisten eläkesäätiöiden samoin kuin yleisten työeläkelaitosten sijoitustoiminnan periaatteita. Koska rahastolla ei kuitenkaan ole vakavaraisuusvaatimusta, tuottovaatimus ja riskitason valinta määrittelevät sijoitustoiminnan luonnetta. Tuottovaatimus on se tuottotaso, johon salkun sijoitusten tulisi pitkällä aikavälillä ylittää. Aikajänne on tärkeä tekijä riskitasoa määriteltäessä, koska pitkäaikainen sijoittaja kestää osakemarkkinoiden heilahtelua lyhytaikaista paremmin. Koska merkittävä osuus kokonaissijoitussalkusta voi olla sijoitettuna osakkeisiin, voi markkinahinnan ja hankintamenon ero tilinpäätöksessä olla myös merkittävä.

Välitilinpäätöksessä 30.6.2001 osakkeiden kirjanpitoarvo oli 1.220 milj. mk ja osuuksien 1.708 milj. mk. Vastaavan ajankohdan markkina-arvo osakkeille oli 1.101 milj. mk ja osuuksille 1.695 milj. mk. Osakkeiden markkina-arvo oli 119 milj. mk (9,75 %) kirjanpitoarvoa alempi ja rahasto-osuuksien 13 milj. mk (0,76 %).

Korkosijoitukset ovat lainoja valtiolle sekä sijoituksia joukkovelkakirjalainoihin ja rahamarkkinainstrumentteihin. Valtion eläkerahasto on yksityisten eläkerahastojen tavoin korkosijoituksissaan loppusijoittaja tarkoituksenaan pitää sijoitukset juoksuajan loppuun asti.

Välitilinpäätöksessä 30.6.2001 valtiolta olevien lainasaamisten kirjanpitoarvo oli 9.300 milj. mk ja sijoitusten joukkovelkakirjalainoihin ja rahamarkkinainstrumentteihin 11.099 milj. mk. Vastaavan ajankohdan markkina-arvo lainasaamisille

oli 9.587 milj. mk ja joukkovelkakirjalainoille ja rahamarkkinainstrumenteille 11.043 milj. mk. Lainasaamisten markkina-arvo oli 287 milj. mk (3,09 %) korkeampi kuin kirjanpitoarvo ja muiden korkosijoitusten markkina-arvo oli 56 milj. mk (0,5 %) alempi kuin kirjanpitoarvo.

Lausuntopyyntöissä on selostettu Valtion eläkerahaston sijoitusten merkitsemistä tilinpäätökseen seuraavasti.

Talousarvioasetuksen 66 §:n (600/1997) mukaan kansallisomaisuutta on kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus, jonka omistuksen ensisijaisena tarkoituksena on omaisuuden säilyttäminen ja säilymisen turvaaminen. Käyttöomaisuutta ovat esineet, erikseen luovutettavissa olevat oikeudet ja muut hyödykkeet, joiden vaikutusaika tuotannontekijänä ulottuu useammalle kuin yhdelle varainhoitovuodelle. Vaihto-omaisuutta ovat sellaisenaan tai jalostettuina luovutettaviksi tai kulutettaviksi tarkoitetut hyödykkeet. Rahoitusomaisuutta ovat rahat, saamiset sekä tilapäisesti muussa muodossa olevat rahoitusvarat.

Valtion eläkerahaston osakkeet ja rahasto-osuudet esitetään kirjanpidossa Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmän tililajin Käyttöomaisuusarvopaperit alla. Nykyinen esittämistapa ei vastaa osakkeiden ja rahasto-osuuksien käyttötarkoitusta eläkerahastossa. Eläkerahaston osakkeet ja rahasto-osuudet on hankittu pitkäaikaisiksi sijoituksiksi tuottamaan voittoa useana tilikautena eikä käyttöomaisuudeksi käytettäväksi rahaston suoritetuotannossa. Eläkerahaston eläkemaksutulojen kerääminen on sijoituksista täysin riippumaton. Yksityiset eläkesäätiöt esittävät sijoitukset osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin pysyvien vastaavien luokassa omaisuusryhmässä Sijoitukset. Valtion eläkerahaston käsityksen mukaan tämä olisi luontevin paikka myös eläkerahaston osakesijoitusten esittämiseksi.

Talousarvioasetuksen 66 f §:n (600/1997) mukaan tilinpäätöksessä varainhoitovuoden liikekirjanpidon tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne liikekirjanpidon menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta ja menetykset. Muut liikekirjanpidon menot saadaan aktivoita sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

Talousarvioasetuksen 66 g §:n (600/1997) mukaan "[k]ansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. Jos muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne on poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan."

Käyttöomaisuuden arvonkorotuksista talousarvioasetuksen 66 d §:n (600/1997) mukaan "[j]os kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintamenoa lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenoa erotuksen suuruinen arvonkorotus. Arvonkorotusta vastaava määrä on merkittävä arvostuseräksi vastattaviin. Jos arvonkorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava."

Valtion kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon nro 16/1999 käyttöomaisuuteen kuuluvien pörssiosakkeiden arvonkorotuksen tekemisestä. Lausunnossa todetaan, että arvonkorotuksen edellytyksenä olevaa osakkeen arvonnousua voidaan yleensä pitää olennaisena, jos osakkeen todennäköinen luovutushinta on vähintään 20 prosenttia sen hankintamenoa suurempi. Osakkeen arvonnousun pysyvyys edellyttää, että pitkällä aikavälillä ei ole nähtävissä osakkeen todennäköisen luovutushinnan alenemista.

Osakkeet ja rahasto-osuudet arvostetaan Valtion eläkerahaston tilinpäätöksessä hankintahintaan eikä arvonkorotuksia tai -alennuksia ole tehty. Kuluvan vuoden aikana osakkeiden markkina-arvot ovat kuitenkin alentuneet melkoisesti. Osakkeiden arvonalennusten ja -palautusten kirjaamisperiaatteita ei valtion kirjanpidossa ole ohjeistettu enempää kuin mitä asiasta talousarvioasetuksessa sanotaan. Sijoitusten arvonalennuksille on valtion liikekirjanpidon tilikartassa kuitenkin varattu tili 5198 Sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot, johon kirjataan sijoitusten ja lainasaamisten tileistäpoistot sekä ryhmästä 13 Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset kirjattavat mahdolliset arvonalennukset.

Valtion eläkerahaston sijoitukset joukkovelkakirjalainoihin ja rahamarkkinainstrumentteihin esitetään tällä hetkellä kokonaisuudessaan rahoitusomaisuudessa riippumatta niiden juoksuajasta.

Talousarvioasetuksen 66 §:n (600/1997) mukaan rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat merkitään tilinpäätökseen hankintamennon suuruisina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisenä.

Rahoitusomaisuuteen kuuluvat joukkovelkakirjat ja rahamarkkinainstrumentit arvostetaan tilinpäätöksessä talousarvioasetuksen mukaisesti alimpaan arvoon. Hankintamenoa käytetään ns. jaksotettua hankintamenoa, joka saadaan jaksottamalla joukkovelkakirjalainan ja rahamarkkinainstrumentin nimellisarvon ja hankintamennon välinen erotus korkotuotoksi tai niiden vähennykseksi joukkovelkakirjalainan tai rahamarkkinainstrumentin juoksuajana. Vastaerä merkitään joukkovelkakirjalainan tai rahamarkkinainstrumentin hankintamennon lisäykseksi tai vähennykseksi. Tätä ns. jaksotettua hankintamenoa alennetaan vain muilla kuin korkotason vaihtelusta johtuvilla arvonalennuksilla. Käytännössä arvonalennuskirjauksia ei ole tehty.

Edellä mainittu arvostuskäytäntö vastaa vakuutusvalvontaviraston ohjetta joukkovelkakirjalainojen ja muiden vastaavien raha- ja pääomamarkkinavälineiden merkitsemisestä taseeseen.

Valtion eläkerahaston käsityksen mukaan sen sijoitusten käsittely kirjanpidossa nykyisten valtion kirjanpitoperiaatteiden mukaan ei anna oikeita ja riittäviä tietoja Valtion eläkerahaston toiminnasta. Tähän viitaten Valtion eläkerahasto on pyytänyt valtion kirjanpitolautakunnan lausuntoa seuraavista kysymyksistä:

1. Tulisiko valtion tilikarttaan ja tasekaavaan perustaa sijoituksille oma omaisuusryhmä, johon Valtion eläkerahaston sijoitukset, sekä osake- että korkosijoitukset,

voitaisiin kirjata ja jonka arvostusperiaatteet vastaisivat kirjanpitolain mukaisia pysyvissä vastaavissa olevan sijoitusomaisuuden arvostusperiaatteita?

2. Mikäli uuden omaisuusryhmän perustaminen ei ole mahdollista, onko eläkerahaston osakkeiden ja rahasto-osuuksien esittäminen Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmän tililajissa Käyttöomaisuusarvopaperit oikein? Onko osakkeiden ja rahasto-osuuksien todennäköisiä arvonalennuksia mahdollista nyky säännösten mukaan kirjata tilinpäätöksessä? Miten menetellään, jos markkina-arvot tulevaisuudessa nousevat?

3. Valtion eläkerahaston sijoitukset joukkovelkakirjalainoihin ja rahamarkkinainstrumentteihin esitetään tällä hetkellä kokonaisuudessaan rahoitusomaisuudessa riippumatta niiden juoksuajasta. Mikäli uuden omaisuusryhmän perustaminen ei ole mahdollista, tulisiko yli vuoden sijoitukset esittää Käyttöomaisuus- ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmässä? Voidaanko korkosijoitusten arvostamisessa, riippumatta siitä ovatko ne pitkä- vai lyhytaikaisia, noudattaa nykykäytäntöä eli vakuutusvalvontaviraston ohjetta joukkovelkakirjalainojen ja muiden vastaavien raha- ja pääomamarkkinavälineiden merkitsemisestä taseeseen? Mikäli näin ei voida menetellä, miten korkosijoitukset, sekä pitkä- että lyhytaikaiset, arvostetaan tilinpäätöksessä?

Lausunnon perustelut

Valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) 61 §:n (600/1997) 2 momentin mukaan talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen tilinpäätöksessä noudatetaan soveltuvin osin tämän asetuksen säännöksiä tilinvirastojen tilinpäätöksestä, jollei säädetä toisin. Asetuksen 64 §:n (600/1997) mukaan tuotto- ja kululaskelma ja tase laaditaan tiliviraston liikekirjanpidon pääkirjan perusteella. Tuotto- ja kululaskelma ja tase laaditaan valtiovarainministeriön määräämien kaavojen mukaan.

Sijoitusten esittäminen taseessa

Talousarvioasetuksen 66 §:ssä (600/1997) määritellään taseessa esitettävät omaisuserät. Tämän määrittelyn mukaan omaisuuden hankinnan tarkoitus määrää, mihin omaisuusryhmään se on luettava. Erikseen määriteltyjä omaisuseriä ovat kansallisuusomaisuus, käyttöomaisuus, vaihto-omaisuus ja rahoitusomaisuus. Talousarvioasetuksessa ei ole määritelty muita pitkä- eikä lyhytaikaisia sijoituksia.

Valtiovarainministeriö on antanut 28.8.1997 määräyksen (TM9703) tiliviraston tuotto- ja kululaskelman, taseen sekä talousarvion toteutumalaskelman kaavasta. Tasetta koskevan määräyksen mukaan muita sijoituksia esitetään taseessa kahdessa kohdassa: tiliryhmän Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset alaryhmässä Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset sekä tiliryhmän Vaihto- ja rahoitusomaisuus alaryhmässä Rahoitusomaisuusarvopaperit ja muut lyhytaikaiset sijoitukset.

Muiden pitkäaikaisten sijoitusten tekemisen tarkoituksena on sijoittajan tulojen saaminen juoksevasti kertyvinä osinko-, korko- tms. tuloina sekä sijoitusten luovutusten yhteydessä toteutuvina voittoina. Valtion eläkerahaston osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin sekä joukkovelkakirjoihin ja muihin rahamarkkinainstrumentteihin tekemät pitkäaikaiset sijoitukset ovat tällaisia sijoituksia.

Talousarvioasetuksen 66 §:n mukaisessa omaisuususerien määrittelyssä muut lyhytaikaiset sijoitukset kuuluvat rahoitusomaisuuteen saamisina tai tilapäisesti muussa muodossa olevina rahoitusvaroina. Valtion eläkerahaston sijoitukset joukkovelkakirjoihin ja muihin rahamarkkinainstrumentteihin kuuluvat muihin lyhytaikaisiin sijoituksiin, jos eläkerahaston tarkoituksena on käyttää niitä lähitulevaisuudessa toimintansa rahoittamiseen. Sitä vastoin pitkäksi ajaksi tai pysyvästi joukkovelkakirjoihin ja rahamarkkinainstrumentteihin tehdyt sijoitukset eivät kuulu lyhytaikaisiin vaan muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin.

Valtiokonttorin Kirjanpidon tilit -määräyksen (10/03/1998) liitteen 1 mukaan Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmässä on tililaji 136 Muut pitkäaikaiset markkamääräiset sijoitukset. Tähän tililajiin sisältyvistä tileistä soveltuu Valtion eläkerahaston osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin tekemien pitkäaikaisten sijoitusten kirjaamiseen lähinnä tili 1360 Muut pitkäaikaiset markkamääräiset sijoitukset.

Valtion eläkerahaston joukkovelkakirjoihin tekemien pitkäaikaisten sijoitusten kirjaamiseen soveltuvat Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmässä lähinnä tililajeihin 135 Markkamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot ja 138 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot sisältyvät samanimiset tilit 1350 ja 1380.

Valtiovarainministeriön määräyksen (TM9703) mukaisessa tiliviraston tasekaavassa ei ole erillistä sijoitusomaisuuden ryhmää. Valtion eläkerahasto ei voi poiketa tasekaavaa koskevasta määräyksestä siten, että eläkerahaston pitkäaikaiset sijoitukset merkitään sen taseessa Käyttöomaisuus- ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmässä omaan alaryhmään.

Sijoitusten arvostaminen ja jaksottaminen tilinpäätöksessä

Talousarvioasetuksen 66 f §:n (600/1997) mukaan tilinpäätöksessä varainhoitovuoden liikekirjanpidon tulot kirjataan tuotoiksi. Tuotoista vähennetään kuluina ne liikekirjanpidon menot, joita vastaava suorite on luovutettu, samoin kuin muut varainhoitovuoden menot, joista ei todennäköisesti enää saada niitä vastaavaa vastinetta ja menetykset. Muut liikekirjanpidon menot saadaan aktivoita sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

Talousarvioasetuksen 66 g §:n (600/1997) mukaan kansallisomaisuuden ja käyttöomaisuuden hankintameno aktivoidaan ja kirjataan vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan poistoina kuluksi. Jos muita pitkävaikutteisia menoja on aktivoitu, ne on poistettava vaikutusaikanaan suunnitelman mukaan. Talousarvioasetuksessa ei ole erityistä säännöstä muiden pitkäaikaisten sijoitusten jaksottamisesta.

Valtiokonttori on 27.1.1998 antanut määräyksen (2/03/1998) poistosuunnitelman laatimisesta ja poistojen kirjaamisesta liikekirjanpidossa. Sen mukaan käyttöomaisuusarvopapereilla ja muilla pitkäaikaisilla sijoituksilla ei ole poistoaikaa. Näin ollen esimerkiksi muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin kuuluvien osakkeiden ja osuuksien sekä joukkovelkakirjojen hankintamenoista ei tehdä suunnitelman mukaisia poistoja. Myös niiden hankintamenoa on kuitenkin kirjattava poistona kuluksi, jos sijoituksesta ei todennäköisesti enää saada sitä vastaavaa vastinetta. Mikäli esimerkiksi muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin kuuluvien osakkeiden tulonodotukset ovat pysyvästi pienemmät kuin kirjanpitoon merkitty osakkeiden hankintameno ja mikäli tätä eroa on pidettävä olennaisena, osakkeiden hankintamenoa tulee kirjata tulonodotusten puuttumista vastaavalta osalta poistona kuluksi. Osakkeiden todennäköiseen luovutushintaan liittyvän tulonodotuksen pienentymistä voidaan yleensä pitää olennaisena, jos niiden todennäköinen luovutushinta on vähintään 20 prosenttia niiden hankintamenoa pienempi. Tulonodotuksen pienentymisen pysyvyys edellyttää, että pitkällä aikavälillä ei ole nähtävissä osakkeiden todennäköisen luovutushinnan nousua vähintään hankintameno tasolle.

Kirjanpitolain (1336/1997) 5 luvun 13 §:n mukaan, jos pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen tai sijoituksen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo on pysyvästi vielä poistamatonta hankintamenoa pienempi, erotus on kirjattava arvonalennuksena kuluksi. Edelleen 16 §:n mukaan, jos kulukirjaus, joka on tehty taseen pysyvistä vastaavista 13 §:n perusteella, osoittautuu viimeistään tilikauden päättymispäivänä aiheettomaksi, se on kirjattava kulukirjauksen oikaisuksi. Talousarvioasetuksessa ei ole viimeksi mainittua säännöstä vastaavaa vaatimusta ns. arvonalennuspoiston peruuttamisesta. Erityisen säännöksen puuttuessa kulukirjauksen oikaisun tekemistä valtion kirjanpidossa ei voida pitää hyvän kirjanpitotavan mukaisena.

Talousarvioasetuksen 66 d §:n (600/1997) mukaan, jos kansallisomaisuuteen tai käyttöomaisuuteen kuuluvan maa- tai vesialueen, rakennuksen, arvopaperin tai muun niihin verrattavan hyödykkeen todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi, taseeseen voidaan merkitä poistamattoman hankintamenoa lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamattoman hankintamenoa erotuksen suuruinen arvonorotus. Arvonorotusta vastaava määrä on merkittävä arvostuseräksi vastattaviin. Jos arvonorotus osoittautuu aiheettomaksi, se on peruutettava.

Käyttöomaisuuteen kuuluvien arvopaperien ohella myös muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin kuuluvien arvopaperien osalta voidaan tehdä arvonorotuksia, mikäli talousarvioasetuksen 66 d §:ssä mainitut edellytykset muutoin täyttyvät. Arvonorotuksen tekeminen on täten mahdollista esimerkiksi sellaisten osakkeiden osalta, joiden hankintamenoa on kirjattu arvonalennuspoistona kuluksi, jos niiden todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempi.

Talousarvioasetuksen 66 §:n mukaan rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat merkitään tilinpäätökseen hankintameno suuruusina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisenä. Mikäli valtion eläkerahastolla on rahoitusomaisuuteen kuuluvia

sijoituksia joukkovelkakirjoihin tai muihin rahamarkkinainstrumentteihin, nämä sijoitukset merkitään taseeseen edellä mainitun säännöksen mukaisesti.

Joukkovelkakirjoihin ja muihin vastaaviin rahamarkkinainstrumentteihin tehtyjen sijoitusten hankintameno voi olla suurempi tai pienempi kuin niiden nimellisarvo. Jos esimerkiksi joukkovelkakirjoja on hankittu niiden nimellisarvon ylittävällä hankintahinnalla sen johdosta, että niiden nimelliskorko on markkinakorkoa korkeampi, hankintameno ja nimellisarvon välinen erotus on johdonmukaista jaksottaa joukkovelkakirjoista laina-aikana kertyvien korkotuottojen oikaisuksi. Jos sitä vastoin joukkovelkakirjoja on hankittu niiden nimellisarvon alittavalla hankintahinnalla sen johdosta, että niiden nimelliskorko on markkinakorkoa alhaisempi tai laina on koroton, nimellisarvon ja hankintameno välinen erotus on johdonmukaista kirjata jäljellä olevan laina-aikana kertyväksi korkotuloksi. Taseeseen joukkovelkakirjalainat merkitään pääsääntöisesti hankintameno suuruusina, ja kulu- nutta laina-aikaa vastaava osuus edellä mainitusta erotuksesta kirjataan siirtosaa- miseksi. Viimeksi mainittu erä voidaan esittää taseessa olennaisuuden periaate huomioon ottaen myös yhdistettynä joukkovelkakirjojen tasearvoon.

Oikeiden ja riittävien tietojen antaminen tilinpäätöksessä

Valtion talousarviosta annetun asetuksen 63 §:n (600/1997) 1 momentin mukaan tiliviraston ja talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston tilinpäätöksen on annettava oikeat ja riittävät tiedot tiliviraston ja rahaston taloudesta ja toiminnan tuloksellisuudesta. Pykälän 3 momentissa säädetään tilinpäätöksen sisällöstä seuraavasti: "Talousarvion ulkopuolella olevan valtion rahaston tilinpäätös koostuu rahaston tilinpäätöslaskelmista, joita ovat tuotto- ja kululaskelma ja tase, ja niiden liitteenä annettavat tiedot sekä toimintakertomuksesta." Mikäli oikeiden ja riittä- vien tietojen antaminen Valtion eläkerahaston taloudesta ja toiminnan tulokselli- suudesta tuotto- ja kululaskelmassa, taseessa tai toimintakertomuksessa ei ole mahdollista rahaston osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin sekä joukkovelkakirjoihin ja muihin rahamarkkinainstrumentteihin tekemien sijoitusten osalta, rahaston tulee täydentää tilinpäätöstään tarpeellisilla liitetiedoilla edellä mainitun vaatimuksen täyttämiseksi.

Valtion kirjanpitolausuntokunnan lausunto

Sijoitusten esittäminen taseessa

Valtion eläkerahaston osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin sekä joukkovelkakirjoihin ja muihin rahamarkkinainstrumentteihin tekemät pitkäaikaiset sijoitukset, joiden tarkoituksena on sijoittajan tulojen saaminen, esitetään taseessa tiliryhmän Käyt- töomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset alaryhmässä Käyttöomaisuusarvopa- perit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset. Viimeksi mainitun ryhmän tileistä soveltuu Valtion eläkerahaston osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin tekemien pitkäaikaisten si- joitusten kirjaamiseen lähinnä tililajin 136 Muut pitkäaikaiset markkamääräiset si- joitukset samanniminen tili 1360 Muut pitkäaikaiset markkamääräiset sijoitukset.

Valtion eläkerahaston joukkovelkakirjoihin tekemien pitkäaikaisten sijoitusten kirjaamiseen soveltuvat Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmässä lähinnä tililajeihin 135 Markkamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot ja 138 Valuuttamääräisten joukkovelkakirjalainojen ostot sisältyvät samanimiset tilit 1350 ja 1380.

Valtion eläkerahasto ei voi poiketa tasekaavaa koskevasta määräyksestä siten, että eläkerahaston pitkäaikaiset sijoitukset merkitään sen taseessa Käyttöomaisuus- ja muut pitkäaikaiset sijoitukset -ryhmässä omaan alaryhmään.

Sijoitusten arvostaminen ja jaksottaminen tilinpäätöksessä

Valtion eläkerahaston osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin sekä joukkovelkakirjoihin ja muihin rahamarkkinainstrumentteihin tekemien pitkäaikaisten sijoitusten hankintamenot aktivoidaan taseeseen. Niiden hankintamenoa on kuitenkin kirjattava poistona kuluksi, jos niihin liittyvät tulonodotukset ovat pysyvästi pienemmät kuin kirjanpitoon merkitty hankintameno ja mikäli tätä eroa on pidettävä olennaisena. Pitkäaikaisten sijoitusten todennäköiseen luovutushintaan liittyvän tulonodotuksen pienentymistä voidaan yleensä pitää olennaisena, jos niiden todennäköinen luovutushinta on vähintään 20 prosenttia niiden hankintamenoa pienempi. Tulonodotuksen pienentymisen pysyvyys edellyttää, että pitkällä aikavälillä ei ole nähtävissä todennäköisen luovutushinnan nousua vähintään hankintamenon tasolle.

Pitkäaikaisten sijoitusten hankintamenosta tehdyn ns. arvonalennuspoiston peruuttaminen ei ole valtion kirjanpidossa hyvän kirjanpitotavan mukaista.

Käyttöomaisuuteen kuuluvien arvopaperien ohella myös muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin kuuluvien arvopaperien osalta voidaan tehdä arvonkorotuksia, mikäli arvopaperin todennäköinen luovutushinta on varainhoitovuoden päättyessä pysyvästi hankintamenoa olennaisesti suurempi. Arvonkorotuksen tekeminen on edellä mainituilla edellytyksillä mahdollista esimerkiksi sellaisten muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin kuuluvien osakkeiden osalta, joiden hankintamenoa on kirjattu arvonalennuspoistona kuluksi.

Mikäli valtion eläkerahastolla on rahoitusomaisuuteen kuuluvia sijoituksia joukkovelkakirjoihin tai muihin rahamarkkinainstrumentteihin, nämä sijoitukset merkitään taseeseen hankintamenon suuruisina tai, jos niiden tilinpäätöspäivän todennäköinen luovutushinta on sitä alempi, tämän määräisenä.

Jos joukkovelkakirjoja tai muita vastaavia rahamarkkinainstrumentteja on hankittu niiden nimellisarvon ylittävällä hankintahinnalla sen johdosta, että niiden nimelliskorko on markkinakorkoa korkeampi, hankintamenon ja nimellisarvon välinen erotus jaksotetaan joukkovelkakirjoista laina-aikana kertyvien korkotuottojen oikaisuksi. Jos joukkovelkakirjoja tai muita vastaavia rahamarkkinainstrumentteja on hankittu niiden nimellisarvon alittavalla hankintahinnalla sen johdosta, että niiden nimelliskorko on markkinakorkoa alhaisempi tai laina on koroton, nimellisarvon ja hankintamenon välinen erotus kirjataan jäljellä olevan laina-aikana kertyväksi korkotuloksi. Taseeseen joukkovelkakirjalainat merkitään pääsääntöisesti hankintamenon suuruisina, ja kulunutta laina-aikaa vastaava osuus edellä maini-

tusta erotuksesta kirjataan siirtosaamiseksi. Viimeksi mainittu erä voidaan esittää taseessa olennaisuuden periaate huomioon ottaen myös yhdistettynä joukkovelkakirjojen tasearvoon.

Oikeiden ja riittävien tietojen antaminen tilinpäätöksessä

Mikäli oikeiden ja riittävien tietojen antaminen Valtion eläkerahaston taloudesta ja toiminnan tuloksellisuudesta rahaston tekemien sijoitusten osalta ei ole mahdollista tuotto- ja kululaskelmassa, taseessa tai toimintakertomuksessa, rahaston tulee täydentää tilinpäätöstään tarpeellisilla liitetiedoilla edellä mainitun vaatimuksen täyttämiseksi.

Puheenjohtaja

Eero Prepula

Sihteeri

Pirjo Rautio